

Kapittel 4

Hvis det norske forbudet mot dobbelt norsk statsborgerskap er løsningen,

hva er da problemet?

Andreas Føllesdal

Omtrent som publisert i

Nils Rune Langeland (red) 2014 *Politisk kompetanse: Grunnlovas borgar 1814-2014*, 78-87

Hva slags kompetanse bør stemmeberettigede borgere ha?¹ Hva bør de kunne, og hva bør de være lojale mot når de skal ha stemmerett til stortingsvalg? Blant reglene som setter disse spørsmålene på spissen, er forbudet mot dobbelt statsborgerskap i statsborgerloven av 2005.² Forarbeidene til loven drøfter disse sentrale spørsmålene om politisk kompetanse og trekker flere konsekvenser.³ En av begrunnelsene for forbudet mot dobbelt statsborgerskap har også vært brukt historisk av andre stater: å sikre og fremme lojalitet til staten. I tillegg har lovgiver lagt vekt på å fremme integrering av utlendinger bosatt i Norge. Jeg skal i det følgende argumentere for at disse argumentene fremført til forsvar for forbudet ikke holder mål. Det er derfor vanskelig å se hvilke legitime interesser staten har av dette forbudet, ikke minst fordi påståtte ulemper med dobbelt politisk lojalitet er dårlig begrunnet, og fordi forbudet ser ut til å *hemme* integrering, i strid med målsettingen. Det siste kan skyldes mangel på evne eller vilje til å se hvordan enkeltpersoner vil oppleve sine valgalternativer i lys av egne verdier og preferanser, gitt forbudet mot dobbelt statsborgerskap.

1 Kort om historisk og komparativ bakgrunn

Drøftingen i Norge om dobbelt statsborgerskap skjer mot en historisk bakgrunn der mange stater har fryktet fremmede makters innflytelse, men der holdningen i andre land har snudd fra å være stort sett negative til dobbelt statsborgerskap, til at mange stater tillater det.⁴

---

¹ Kapitlet bygger på flere innledninger i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet [og departementer med liknende navn]. Takk for konstruktive kommentarer fra deltakerne på forfattermøtet på Lysebu 30. august 2012.

² § 10 om krav om løsning fra annet statsborgerskap; §. 23 om tap av statsborgerskap ved erverv av annet statsborgerskap. Det finnes noen unntak mot forbudet.

³ Ot.prp nr. 41 (2004–2005).

⁴ Finland, Island og Sverige har forlatt prinsippet om ett statsborgerskap. Mange land tillater flere statsborgerskap, deriblant Frankrike, Irland, Italia, Malta, Portugal, Storbritannia, Sveits, Tyrkia, Ungarn, USA og Canada. Prinsippet om ett statsborgerskap er beholdt i Andorra, Belgia, Danmark, Estland, Jugoslavia, Kroatia, Latvia, Litauen, Moldova, Nederland, Polen, Tsjekkia, Tyskland og Østerrike (de to siste har unntak bl.a. for de som får dobbelt statsborgerskap ved fødsel). Se Ot.prp. nr. 41 (2004–2005), s 32.

Innfødsrett har vært del av norsk offisiell politikk flere ganger, helt fra 1437, og i Danmark-Norge fra 1776. Kun innfødte nordmenn skulle få embete. En frykt var at utenlandske embetsmenn skulle overta Storting og embetsverk, og støtte kongemakten mot de øvrige statsmakter og adelen.⁵ Tilsvarende regler finnes i USAs grunnlov: USAs president må ikke bare være statsborger, men må være født i USA. Dette kravet ser ut til å skyldes en frykt for fremmede makters innflytelse.⁶ Noen konvensjoner og andre kilder kan gi inntrykk av at stater alltid har motsatt seg dobbelt statsborgerskap, dels av samme grunner.⁷ En slik generalisering er i beste fall historisk misvisende.⁸ Og betydningen av statsborgerskap er endret, ikke minst hva gjelder bekymringene for dobbelt statsborgerskap blant annet uttrykt i traktater.

Bekymringene har dels vært knyttet til individenes interesser, og dels til statenes. Dobbelt statsborgerskap skaper problemer for borgerne: Dobbelt verneplikt kan være en ekstra belastning for noen, og behov for diplomatisk beskyttelse i utlandet kan bli vanskelig om en borger også er innbygger i oppholdslandet. Innenfor EU er mange slike problemer håndtert – unionsborgerskapet sikrer til og med diplomatisk bistand i tredjeland. Men i land utenfor EU kan statene og individet fremdeles få problemer.

Når det gjelder stater interesser, kan vi konstatere en endring fra generell skepsis. Europeiske stater vedtok en tilleggsprotokoll til konvensjonen om statsborgerskap i 1993 for å gjøre det lettere enn før å beholde sitt opprinnelige statsborgerskap når man fikk et nytt. Dette kan dels skyldes at det på noen områder er blitt mindre viktig å være statsborger. Fremdeles kan det riktignok i Norge være vanskelig å få visum, banklån og lignende for ikke-norske borgere.⁹ Men utlendinger har fått stemmerett ved lokalvalg i Norge, om ikke ved stortingsvalg.¹⁰ Det samme gjelder innenfor EU, blant Euro-borgere. Verdien av statsborgerskap er også redusert innenfor EU på andre måter – om ikke fullt så drastisk som enkelte hevder.¹¹ EU har gjort det mindre viktig å ha en felles nordisk holdning, og europeiseringen har svekket flere tidligere begrunnelser – og økt behovet for å tillate mobile europeere å beholde og erverve flere statsborgerskap. Denne utviklingen i Europa har dermed gjort statsborgerskap mindre viktig – blant europeere.

En relevant side ved vurderingen av det norske forbudet mot dobbelt statsborgerskap

---

⁵ Takk til Håkon Evju.

⁶ Alexander Hamilton, «The Federalist no. 68: The mode of electing the President» (1961).

⁷ F.eks. *Council of Europe* (1953).

⁸ Boll, *Multiple nationality and international law* (2007).

⁹ Takk til Eugenia Blücher for poenget.

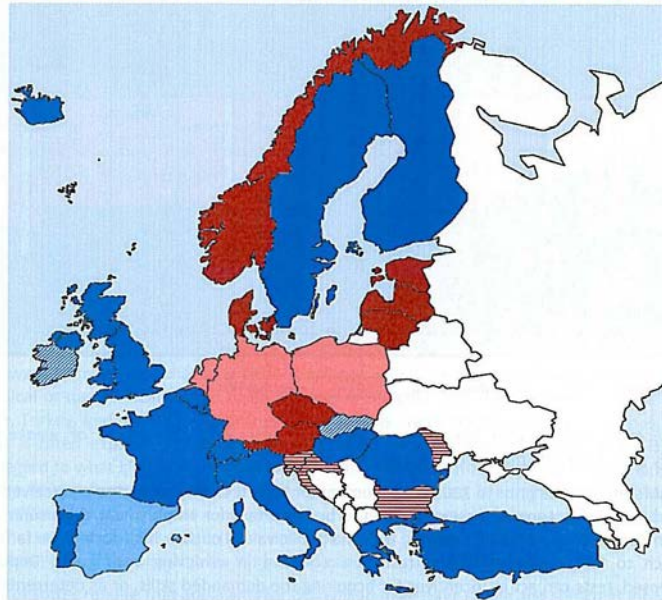
¹⁰ Takk til Sigrun Skogstad for denne påminnelsen.

¹¹ Jfr. Schnapper, *Qu'est-ce que la citoyenneté?* (2000).

er at dobbelt statsborgerskap etter hvert er blitt vanlig, ikke minst i mange europeiske land. Det tilsier at vi bør se grundigere på argumentene i den norske debatten.

I Europa er det en klar trend henimot økt aksept av dobbelt statsborgerskap.¹² Et kart over dobbelt statsborgerskap viser følgende utvikling:

Does naturalisation require renunciation of a previous citizenship?

- no renunciation requirement
- ▨ no renunciation in naturalisation, but withdrawal if acquisition of foreign citizenship
- renunciation not enforced
- major exceptions from renunciation requirement
- general renunciation requirement
- ▨ renunciation in naturalisation, but no withdrawal if acquisition of foreign citizenship

Kilde: EUDO CITIZENSHIP Policy Brief No.2. <http://eudo-citizenship.eu/policy-briefs> , referanse fra Oxford Research, 2011.

Selv om det altså er en trend, er den ikke generell. Blant annet holder Danmark fast på kravet om at en dansk statsborger som oppnår statsborgerskap i et annet land, mister sitt danske statsborgerskap. Men de som automatisk får dobbelt statsborgerskap ved fødsel, får beholde begge.

I det følgende ser jeg på to argumenter mot dobbelt statsborgerskap, nemlig det å sikre politisk lojalitet og det å sikre bedre integrering som likeverdige borgere.

2 Mer lojalitet?

Frykten for lojalitetskonflikter har ligget under tidligere folkerettslige holdninger mot dobbelt

---

¹² Vink og de Groot, «Citizenship attribution in Western Europe» (2010).

statsborgerskap, og vi ser det også uttrykt i Statsborgerlovutvalgets mindretalls argumenter.¹³ Departementet fulgte denne linjen ut fra en begrunnelse det antok hadde bred oppslutning:

... noe som trolig står sterkt i folks bevissthet: statsborgerskapet representerer den sterkeste og mest fullstendige formen for tilknytning til staten.

Departementet utdypet dette slik:

Erverv av norsk statsborgerskap er en formalisering av den uuttalte samfunnskontrakten som finnes mellom samfunn og borger. Et prinsipp om dobbelt statsborgerskap står i en viss motsetning til dette ideelle utgangspunktet. Retten til direkte deltakelse i nasjonal politikk innebærer at det bør være klart hvor den primære politiske lojaliteten ligger. Særlig i tilfeller der ulike land har forskjellige interesser, er det ikke rimelig at personer skal kunne påvirke prosessene i begge land.

Departementet er i så måte enig med Justisdepartementet i at den enkelte kun bør ha politiske plikter og rettigheter i én stat. Departementet mener at fellesskapet ikke vil være tjent med at enkelte har rettslige bindinger til mer enn én stat. Departementet antar at økt antall flerborgere, som et prinsipp om dobbelt statsborgerskap vil resultere i, vil kunne svekke den forpliktelsen den enkelte føler for å bidra til styringen av landet.

Statsborgerskap er et viktig symbol på tilhørighet og lojalitet til det norske politiske fellesskapet og de prinsipper som ligger til grunn for dette. Regjeringen mener at den enkelte kun bør ha politiske plikter og rettigheter i én stat. Se nærmere om dette under punkt 4.2. Her

---

¹³ De folkerettslige synspunktene ble dels begrunnet med at den som var statsborger i to land, sto i et lojalitetsforhold til begge. Dette kunne skape konflikt mellom landene som begge ville regne vedkommende som sin statsborger. Konflikten kunne derfor bli en belastning også for vedkommende borger. Det forhold at søkeren kunne være vernepliktig i to land, ble gjerne påpekt i denne forbindelse. Mindretallet argumenterer tilsynelatende også på denne måten: «noen av medlemmene [også] kan tilhøre et annet eller flere andre slike politiske fellesskap og ha interesser i det (dem) og handle ut fra disse interessene». Sitert i Ot.prp. nr. 41, s. 36.

er det minst to forskjellige argumenter: ett gjelder tillit til borgerens politiske lojalitet til å stemme ut fra den norske befolkningens interesser heller enn fremmede makters; det andre gjelder forventet forpliktelse til å delta i valg. Det er vanskelig å se at valgdeltakelse skal være et tungtveiende hensyn. Her fokuserer jeg derfor på den første innvendingen: at borgere med dobbelt statsborgerskap kan mistenkes for å stemme ut fra politisk lojalitet til en annen stat.

Jeg ser få om noen grunner til å tro at et forbud mot dobbelt statsborgerskap vil hindre politiske lojalitetskonflikter. For det første er det vanskelig å se den reelle risikoen for bekymringen om disse borgernes politiske lojalitet: Det vil tross alt vanligvis bare være mulig for en stemmegiver å velge mellom etablerte partier ved stortingsvalg, og da må spørsmålet være om det vil være partier med så stor oppslutning som faktisk truer «norske interesser». ¹⁴ Det er tross alt noe annet enn at mange partier mener at Norge er tjent med å støtte andre lands interesser, blant annet hva gjelder menneskerettigheter, bistand og så videre.

Er det for øvrig grunn til å tro at forbud mot dobbelt statsborgerskap vil *hindre* slike politiske lojalitetskonflikter, og at et slikt forbud i tillegg er det minst skadelige blant eventuelle alternativer for å hindre slike konflikter?

For det første er det verd å spørre hvor stor risiko man skal ta. Her er det verd å merke seg at både Norge og andre stater har betraktet statsborgerskap som *utilstrekkelig* begrunnelse for å fjerne all tvil. Som nevnt har «innfødsrett» vært del av norsk offisiell politikk – det vil altså si at kun innfødte nordmenn kan få embete. Tilsvarende krever USAs grunnlov at presidenten ikke bare er statsborger, men må ha vært født i USA. Jeg kan i utgangspunktet se to ulike mekanismer knyttet til forbudet mot dobbelt statsborgerskap som kunne tenkes å bidra til å redusere slike lojalitetskonflikter. Forbudet kan sile bort de individer som har uheldige doble lojaliteter og identiteter. Eller det kan bidra til en holdningsendring hos den enkelte ved at prosessen å frasi seg sine andre statsborgerskap vil bidra til å redusere slike lojalitetskonflikter.

Det er uklart for meg at disse mekanismene vil virke. Det er også en ambivalens i departementets forslag, siden det anser «en søknad om norsk statsborgerskap som et ønske om og en vilje til å slutte seg til det norske politiske fellesskapet og til de grunnleggende felles spilleregler som ligger til grunn for dette». ¹⁵

Et hovedproblem med å legge vekt på disse mekanismene er at stemmeretten bare er en av svært mange måter å påvirke statens interesser på, med begrenset virkning. Det er for det første ikke sannsynliggjort at de utlendinger som bor i Norge som vil gi andre staters

---

¹⁴ Takk til Einar Lie for dette poenget.

¹⁵ Ot.prp. nr. 41 (2004–2005) 3.5.1.

interesser forrang over norske interesser, *hindres* i dette ved å forby dem å bli norske statsborgere: De har mange andre virkemidler åpne. For det andre er det liten grunn til å tro at slike eventuelle lojalitetsbånd til andre stater – og risikoen for øvrige handlinger som skader norske interesser – *blir borte* simpelthen ved at personen oppgir sitt utenlandske statsborgerskap. Således har flere nylig domfelte for terrorhandlinger vært norske statsborgere.

3 Bedre integrering?

Et annet sentralt argument for endringene i statsborgerloven var å fremme integrering:

«Departementet antar at en formalisert tilknytning til staten Norge også har en positiv sammenheng med graden av deltakelse på ulike samfunnsarenaer.»¹⁶ Statsborgerlovutvalget fikk som del av sitt mandat å vurdere hvordan erverv av norsk statsborgerskap kan bidra til integrering og samfunnsdeltakelse, herunder om det bør innføres språk- eller andre ferdighetskrav som vilkår for statsborgerskap.¹⁷

Dette er en argumentasjon for å tildele statsborgerskap som vi også har sett i mange andre land, der tildelingen av statsborgerskap er blitt et middel og symbol i statenes integreringspolitikk.¹⁸

Et argument som kan anføres mot dobbelt statsborgerskap i et slikt integreringsperspektiv, er at innbyggere med dobbelt statsborgerskap har stemmerett i flere stater. Dette kan oppleves av *andre* norske som urettferdig.

Utvalgets flertall avviste dette,¹⁹ men departementet følger mindretallet, som hevdet at det å la noen borgere også tilhøre andre politiske fellesskap som gir dem særfordeler, angår alle medlemmer av fellesskapet fordi det bryter

med oppfatningen av at norske statsborgere er like fordi de alle må leve under fellesskapets lover og autoritative beslutninger – dvs. om oppfatningen av at norske borgere er «i samme båt» vil bli undergravd. Mindretallet gjør gjeldende at de som ikke oppnår fordelene med statsborgerskap i to eller flere stater

---

¹⁶ Ot.prp. 3.1

¹⁷ Ot.prp. 3.5.1.

¹⁸ M.P. Vink og G.-R. de Groot, «Citizenship attribution in Western Europe» (2010), s. 713–734 sitert i Oxford Research, *Rettigheter og tilhørighet - Evaluering av statsborgerregelverket* (2011), s. 117.

¹⁹ «Utvalget bemerker videre at dobbel stemmerett kan oppfattes som prinsipielt uriktig. Den som har dobbelt statsborgerskap vil ha en rettighet som vanlige borgere ikke har. Dette kan bli negativt oppfattet. Utvalget mener det er mer relevant å tale om adgang til å øve politisk innflytelse i mer enn ett land. Heller ikke dette kan etter utvalgets syn være noe poeng av betydning.»

kommer dårligere ut både som individer sammenlignet med de individer som oppnår dette, og de kommer dårligere ut fordi det politiske fellesskapet som de er medlemmer i er blitt endret for så vidt gjelder de likhetsprinsipper som til nå har vært konstituerende for dette fellesskapet, jf. mindretallets innledende merknad. [...]. Altså: De statsborgerne som ikke oppnår fordelene ved dobbelt statsborgerskap kommer dårligere ut både etter den individualistiske dimensjon og etter fellesskapsdimensjonen.

Statsborgerskap i en demokratisk stat forutsetter et politisk fellesskap der likhetsprinsippet konstituerer grunnnormen. Mindretallet mener en ytterligere prioritering av det individualistiske prinsipp ved å normalisere dobbelt statsborgerskap risikerer å uthule det politiske fellesskapet som kjennetegner Norge.

En utvikling hvor en stadig større andel av befolkningen vil ha særfordeler, som for eksempel retten til flere pass og stemmerett i flere land, vil kunne medføre misnøye og intoleranse hos andre.²⁰

Jeg ser to innvendinger mot denne bekymringen. Den ene er en inkonsistens hos flere politiske partier som har støttet dagens valglov. Valgloven avviker allerede drastisk fra «likhetsprinsippet» på grunn av overrepresentasjon av grisgrendte fylker. Valgloven skjevfordeler formell politisk makt: Den nye valgloven skjevfordeler systematisk stemmevekt til gunst for de som bor i grisgrendte fylker.²¹ Det gjenstår adskillig ugjort håndverk i demokratiteori for å kunne forsvare dette; og så lenge befolkningen og et stortingsflertall er i stand til å leve med dette, er det vanskelig å bekymre seg for den ekstra innflytelsen borgere med dobbelt statsborgerskap har.

Den andre, og viktigere, innvendingen er at forskjellen i politiske rettigheter i svært liten grad rammer andre norske borgere. De med dobbelt statsborgerskap utøver politisk innflytelse om forhold *i andre land* – om enn også det andre landets utenrikspolitikk. De vil ikke ha *mer* innflytelse på norsk lov og innflytelse enn andre borgere. Faktisk vil det motsatte

---

²⁰ Ot.prp. nr. 41., 2004–2005, 4.2.11.

²¹ Føllesdal, «Geokratiet – Valglovens demokratiske underskudd» (2010).

være tilfellet i den grad de bor i folkerike fylker.

Hvordan har så statsborgerskapsloven virket hva gjelder integrering?

Undersøkelser tyder på at forbudet mot dobbelt statsborgerskap faktisk har *hemmet* denne målsettingen. En evaluering av loven i 2011 – «Rettigheter og tilhørighet – Evaluering av statsborgerregelverket»²² konkluderer at

... prinsippet om ett statsborgerskap med høy sannsynlighet hindrer en del personer som bor permanent i Norge å søke norsk statsborgerskap. Statsborgerregelverkets begrensede nytte og verdi for enkelte er også en viktig årsak til at ikke alle søker norsk statsborgerskap. Det betyr at både et sentralt vilkår og rettsvirkninger har klar negativ betydning for målet om at flest mulig skal bli norske statsborgere. (25)

... Den *viktigste* grunnen til ikke å søke var at man må oppgi sitt opprinnelige statsborgerskap. Dette hadde avgjørende betydning for alle åtte informantene som ikke hadde søkt. Disse hadde bakgrunn fra Europa, USA og Australia. Alle disse ville også ha søkt dersom de kunne ha beholdt sitt opprinnelige statsborgerskap. Beslutningen om ikke å søke norsk statsborgerskap, synes å være preget av en bevisst veiing av fordeler og ulemper. Informantene fant størst fordeler med å beholde sitt opprinnelige statsborgerskap. Dette samsvarer med en økonomisk forklaringsteori. På den andre siden finner vi at tilhørighet både til Norge og opprinnelseslandet er meget viktig. Det er nok kombinasjonen av få fordeler og sterk tilhørighet til opprinnelseslandet, som medfører at mange ikke vil avgi sitt opprinnelige statsborgerskap. (27)

Det vil si at forbudet mot dobbelt statsborgerskap hindrer en av de to oppgitte målsettingene med loven.

En ytterligere grunn til at enkelte utenlandske borgere ikke ønsker å oppgi sitt opprinnelige statsborgerskap for å bli norske, kan være et behov for trygghet. Således

---

²² Oxford Research, *Rettigheter og tilhørighet – Evaluering av statsborgerregelverket* (2011).

bemerket departementet at

Departementet har forståelse for at mange vil føle trygghet dersom de gis anledning til å beholde tidligere statsborgerskap ved siden av et nytt. Argumentet som *Juss-Buss* fremsetter om at statsborgerskap er nært knyttet til identitet, innebærer likevel ikke at man av den grunn bør legge til rette for dobbelt statsborgerskap. Den enkelte bør gjøre seg opp en mening om betydningen av endret statsborgerskap for egen identitet før søknad om statsborgerskap fremsettes.²³

Men jeg kan ikke se at det at man *bør gjøre seg opp en mening* om betydningen av endret statsborgerskap, er et argument for å avvise behovet for trygghet, eller for å regulere dobbelt statsborgerskap den ene eller den andre vei. I tillegg er det svært forståelig at en del utenlandske borgere føler seg uttrygge i Norge – selv om de er norske statsborgere. Partilederen for et av de største partiene uttalte for noen år siden til en av de største avisene i forbindelse med protestene mot KRL-faget at de muslimene som ikke likte faget, bare kunne reise hjem igjen.²⁴

Jeg konkluderer derfor at disse to begrunnelsene for det norske forbudet mot dobbelt statsborgerskap ikke strekker til.

4 Avslutning: Dobbelt statsborgerskap – bigami?

Man kan spørre seg om ikke dobbelt statsborgerskap fører til en rekke lojalitetskonflikter: Det truer den «samfunnskontrakten» den enkelte borger har med sine myndigheter, på linje med et kontraktsfestet monogami. I praksis har imidlertid mange åpenbare konflikter blitt løst gjennom bilaterale avtaler så som verneplikt, skattlegging og liknende. Men selv når slike plikter ikke kommer i konflikt, virker tanken om dobbelt statsborgerskap utvilsomt aparte for mange, særlig i sentraliserte stater som i Norge. Til dette er det relevant å minne om at borgere i føderale stater lever med slike «doble» politiske lojaliteter der den enkelte borger er del av flere politiske fellesskap på ulike geografiske nivåer. Utviklingen av EU har liknende trekk.²⁵ En måte å avklare hvordan dette kan opprettholdes, er å tenke grundigere gjennom hvordan bestemte grupper i Norge opplever sin situasjon: Alle borgere opplever noe liknende

---

²³ Ot.prp. 41 (2004-2005), 4.2.11

²⁴ Carl I. Hagen, *Aftenposten*, 26. 10. 1999.

²⁵ Vink og de Groot, 2010.

som innbyggere av kommuner og fylker, noe vi er i tillegg til å være norske borgere. Samer har doble politiske bånd som en viktig utfordring; og utlendinger har stemmerett ved kommunevalg uten at det spørres om lojalitetskonflikter.

Det er derfor grunn til å spørre om man ikke bør drøfte mye grundigere minst ett av to mer prinsipielle spørsmål: den offisielle norske forståelsen av «statsborgerskap» som en eksklusiv samfunnskontrakt; og/eller 'norske' verdier eller interesser. Hva er spesielt med Norge og norske verdier når konfliktene er slik at norske borgere ikke kan opprettholde andre statsborgerskap samtidig? Hva er det med norske verdier og interesser, eller mistanker blant andre norske, som gjør dette nødvendig? – mens det altså ikke anses som nødvendig i land som Sverige? Slike særtrekk burde da være synlige i de krav som stilles til nye borgere. Hvilke verdier er det norske statsborgere slutter seg til, og bør slutte seg til? Det er interessant å se at slike lister som regel er verdier som vi må anta deles – eller bør deles – blant borgere i alle demokratier: Det er ikke noe særnorsk med demokrati.

Hva skulle et eventuelt ytterligere krav bestå i? Troskap til Grunnloven?²⁶ Eller skulle vi tenke oss et uttrykk for at personene – som stemmeberettigede – indirekte påvirker bruken av samfunnets tvangsmakt? Da kunne man begynne å forvente et uttrykk for det samme som man ønsker hos politiet:

Politimyndighet innebærer at tjenestemannen opptrer direkte overfor allmennheten som utøver av samfunnets tvangsmakt. Den som skal gjøre dette, bør ha det lojalitetsbånd som ligger i statsborgerskapet. Det bør heller ikke være noen tvil om at vedkommende har del i de tradisjoner og oppfatninger som gjør seg gjeldende i Norge om hvorledes politiet bør opptre i ulike tilspissede situasjoner.²⁷

Men hvilke tradisjoner bør man slutte opp om? Skal det være et krav om å kjenne til – slik at man omgås andre med tilbørlig respekt – eller skal det være et krav om å selv dele disse tradisjonene? Hvilke tradisjoner bør alle verdsette, og hvorfor? Dette bør besvares, særlig

---

²⁶ Jfr. 1950-loven § 6 tredje ledd første punkt: «Vert søknaden stetta, skal søkjaren få melding om at det vert skrive ut borgarbrev til han dersom han innan eitt år har gjeve lovnad om truskap mot Grunnlova.»

²⁷ Ot.prp. nr. 22 (1994–95) Om Politiloven, s. 36

fordi departementet altså mener at det er uforenelig med disse verdiene at borgerne også er statsborgere i andre land.

Jeg har her argumentert for at det norske forbudet mot dobbelt statsborgerskap er vanskelig å forsvare. Det er ikke nødvendig for å fremme lojalitet til staten, og det hindrer integrering av utlendinger. Erfaringer fra andre europeiske land – som i stor grad tillater dobbelt statsborgerskap – tilsier at farene og ulempene ikke er store. Forbudet mot dobbelt statsborgerskap er et vilkår som ikke er til nytte for den enkelte, og heller ikke for staten, og til hinder for at flest mulige innbyggere blir norske statsborgere.

e